

نُه منظر

نخستین نظیره منشور مستقل هفت پیکر

روایت آسیای میانه
استمال سده نهم هجری

تصحیح و مقدمه

میلاد جعفر پور و علی تسنیم

انتشارات ققنوس
تهران، ۱۳۹۹

عنوان و نام پدیدآور: روایت داستانی نه منظر: نخستین نظریه منشور مستقل هفت پیکر
 روایت آسیای میانه.../ تصحیح و تحقیق: سیلاد - فریو، علی تسنیمی.
 عنوان قراردادی: هفت پیکر
 مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۲۶۳ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۴-۰۳۰۳-۶
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 عنوان دیگر: نخستین نظریه منشور مستقل هفت پیکر روایت آسیای میانه.
 موضوع: نظامی، الیاس بن یوسف، ۹۵۳۰-۹۶۱۴ ق. هفت پیکر - اقتباس‌ها
 موضوع: Adaptations -- Elias-ibn-Yusuf. Haft peykar
 موضوع: منظومه‌های داستانی فارسی - قرن ۹ ق.
 موضوع: Verse stories, Persian -- 15th century
 موضوع: داستان‌های فارسی - قرن ۹ ق.
 موضوع: Persian fiction -- 15th century
 موضوع: ادبیات فارسی - تصحیح انتقادی
 موضوع: Persian literature -- Criticism, Textual
 شناسه افزوده: تسنیمی، علی، ۱۳۴۵ -
 شناسه افزوده: نظامی، الیاس بن یوسف، ۹۵۳۰-۹۶۱۴ ق. هفت پیکر
 شناسه افزوده: Haft peykar, Elias-ibn-Yusuf. Nezami
 رده‌بندی کنگره: PIR ۵۱۳۵
 رده‌بندی دیویی: ۸۱۶/۶۲
 شماره کتاب‌شناسی ملی: ۶۰۵۰۰۷۶

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱۲۱، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

وبسایت: www.qoqnoos.ir

تحریریه انتشارات ققنوس

* * *

روایت دانیال منظر

نخستین نظیره منشور مسلمانست

روایت آسیای میانه، احتمالاً سده هجری

تصحیح و تحقیق: میلاد جعفرپور و علی تسلی

چاپ اول

۵۵۰ نسخه

۱۳۹۹

چاپ پارمیدا

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۰۴ - ۰۳۰۳ - ۶

ISBN: 978 - 622 - 04 - 0303 - 6

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۳۵۰۰۰ تومان

فهرست

۷	کوتاه‌نوشت‌ها و تشانده
۹	پیشگفتار
۱۵	۱. نسخه‌شناسی
۱۵	دست‌نویس‌های فارسی
۲۶	دیگر دست‌نویس‌ها
۳۱	دست‌نویس‌های ترکی
۳۳	۲. متن‌شناسی
۳۳	نظیره‌گویی
۳۴	نُه‌منظر
۴۱	تأثیرپذیری نُه‌منظر
۴۷	۳. متن‌روایت
۴۷	تحمیدیه

۴۸	نعت
۴۹	آغاز داستان
۹۶	منظر اول
۱۱۷	منظر دوم
۱۲۸	منظر سوم
۱۳۹	منظر چهارم
۱۵۲	منظر پنجم
۱۶۸	منظر ششم
۱۷۹	منظر هفتم
۱۹۲	منظر هشتم
۲۰۴	منظر نهم
۲۱۵	فرجام داستان
۲۱۷	ضمیمه فرجام داستان
۲۲۵	کتابنامه
۲۲۷	کشف المصاریع
۲۳۷	نمایه
۲۴۱	تصاویر

پیشگفتار

ذخایر بسیاری از جریان ادبی داستان های مثنوی فارسی برجای مانده که فقط برخی از منظر ابداع یا تقلید بارش را مهم محسوب می شوند و به ندرت هم شمار معدودی از محققان، بعضاً به سبب نواقص، جهت معرفی و انتشار آنها اقدام می کنند.

در این میان، روایت نه منظر یکی از معدود اسنادی است که تألیف آن در ایران انجام نشده، بلکه منحصر به اقلیم ماوراءالنهر است. ساختار نه منظر به پیروی از هفت پیکر حکیم نظامی گنجه ای سامان پذیرفته و محتوای آن به استقبال آثاری چون هزارویک شب و سندبادنامه رفته است. گذشته از آن نه منظر تا به امروز نخستین نظیره مثنوی شناخته شده هفت پیکر نظامی محسوب می شود.

سابقه آشنایی نگارنده با نه منظر فقط به مطالعه برخط همان بازنویسی فشرده ای برمیگشت که زنده یاد زهرا خانلری دهه ها پیش در مجله سخن منتشر کرده بود. حدود دو سال قبل، زمانی که مشغول تصحیح حماسه شیرویه نامه بودم، به واسطه نام شیرزاد، قهرمان روایت، با برخی نسخ آن برخورد کردم و پس از رایزنی با استاد ارجمندم، جناب آقای دکتر تسنیمی در

دانشگاه حکیم سبزواری، مصمم به تصحیح متن کامل آن در قالب یک طرح پژوهشی مشترک شدیم؛ اما پراکندگی دست‌نویس‌ها، هزینه‌گزارا فراهم آوردن آن‌ها و فقدان یاری دست‌اندرکاران سبب شد تا کار تصحیح این روایت، چنان‌که شایسته باشد، به تأخیر افتد.

اکنون پس از مدّتی تلاش بی‌وقفه، برای نخستین بار متنی منقّح از روایت دست‌نویس نه منظر به پیشگاه ادب‌دوستان عرضه شده است. علی‌رغم دقّت همراه مصحّحان، به یقین که این اثر کاستی‌هایی نیز دارد؛ اما امید است که حاصل این پژوهش مقبول خاطر نکته‌سنج و طبع لطیف مخاطب فرهیخته و علاقه‌مند افتد. به رأی صائب ایشان درستی پذیرد، تا باد چنین بادا.

روش پژوهش

گفتار پیش‌رو در سه فصل نظام‌یافته است. نخست در فصلی با عنوان «نسخه‌شناسی»، نه دست‌نویس فارسی مورد استفاده در تصحیح و سپس چهارده دست‌نویس فارسی موجود دیگر نه منظر معرفی شده‌اند، آن‌گاه مشخصات سه ترجمه ترکی روایت به دست داده شده است.

در فصل دوم ذیل عنوان «متن‌شناسی»، پس از طرح موضوع نظیره‌گویی، روایت نه منظر از ابعاد منشأ، زمان و مکان تألیف، زاری، جه تسمیه، پیرنگ و موضوع، سبک و بیان، مشخصات و نوع ادبی بررسی شده، پیکیده‌ای از روایت ارائه شده است. در ادامه، به منظور تأیید تأثیرپذیری احتمالی نه منظر از دیگر متون، موضوع پنج روایت هفت‌پیکر، هزارویک شب، سندباد و بخیارنامه و طوطی‌نامه مختصراً معرفی شده تا مخاطب با مطالعه و مقایسه سطحی آن‌ها با ساختار و محتوای نه منظر به اثرپذیری آن هرچه بیشتر رهنمون شود.

در فصل سوم «متن روایت» ارائه شده که پس از مقدمه‌ای در حمد و نعت پروردگار، پیامبر (ص) و ائمه (ع)، داستان در نه بخش و یک ضمیمه، ذیل ۵۵ سرفصل تبویب شده است.